

Катерина Пономарьова,
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
лабораторії початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Урок розвитку мовлення в 3-му класі

Анотація

У статті подано орієнтовний урок розвитку мовлення в 3-му класі, присвячений написанню переказу. Розкрито зміст роботи на кожному етапі уроку.

Урок розвитку мовлення, письмовий переказ.

Аннотация

В статье представлен ориентировочный урок развития речи в 3 классе, посвященный написанию изложения. Раскрыто содержание работы на каждом этапе урока.

Урок развития речи, изложение.

Annotation

In the article the approximate lesson presented for speech development in 3rd class. The content of the each stage of the lesson is revealed.

Speech development lesson, exposition.

Уроки розвитку мовлення в 3-му класі присвячені навчанню дітей будувати письмові зв'язні висловлювання, зокрема й перекази текстів. Подаємо приклад такого уроку.

Тема. Письмовий переказ тексту «Зозуля».

Мета. Формувати уміння складати план тексту, писати за ним переказ, здійснювати самоперевірку письмової роботи. Збагачувати й активізувати словниковий запас школярів синонімами, удосконалювати орфографічні уміння. Розвивати монологічне мовлення, розширювати кругозір учнів. Пробуджувати інтерес до способу життя і звичок зозулі, виховувати позитивне ставлення до цього птаха.

Матеріали та обладнання: зошит з розвитку мовлення «Подружися зі словом. 3 клас» (автор К. Пономарьова), малюнки, слайди із зображенням зозулі, аудіозапис її співу.

Хід уроку

I. Організаційний момент (1 хв)

II. Актуалізація опорних знань учнів (5-7 хв)

1. Відгадування загадки

– Сьогодні ми поговоримо про птаха, який живе в наших лісах. Що це за птах, підкаже загадка.

Хто житла свого не має,
Яйця іншим підкидає
Та у лісі, в холодку,
Все кує: «Ку-ку! Ку-ку!»
(Зозуля)

2. Бесіда

- За якими ознаками ви впізнали зозулю?
- Що іще ви знаєте про цього птаха?
- Хто з вас бачив зозулю? Де?
- Чи доводилось вам чути кування зозулі?

Педагог демонструє малюнки і слайди із зображенням зозулі, вмикає аудіо запис її співу.

- Чи знаєте ви, про що просять зозулю люди?

3. Вивчення напам'ять заклички

– Пропоную вам вивчити закличку. Тоді, почувши зозулю, ви зможете звернутися з проханням. Але не сприймайте надто серйозно її кування, адже хтось або щось може сполохати пташку, і вона просто не встигне повідомити вам, що житимете ви до ста років щонайменше.

Зозуле рябая,
Сім літ не кувала.
Закуй мені в цьому літі,
Скільки житиму на світі.
(Усна народна творчість)

4. Повідомлення учнів

Попередньо підготовлені учні роблять короткі повідомлення про цікаві факти з життя зозулі.

III. Повідомлення теми і мети уроку (1 хв)

IV. Робота над переказом (28-30 хв)

1. Первинне сприйняття тексту

Учитель читає текст переказу.

Зозуля

Зозуля – не такий птах, як інші. Вона не будує гнізда, не висиджує пташенят. Свої яєчка підкладає іншим птахам – вівчарикам, горихвісткам, синицям, трясогузкам.

У чужому гнізді з'являється на світ зозулення. Воно поводитьсь так, як його справжні батьки. На місяць раніше від пташок, які його годували, пташеня самостійно летить на південь. Саме туди, де перебуває зиму його рідна мати.

У чужих землях зозулення не співає. Голос у нього прорізається пізніше, коли воно повертається додому. Тільки тут уже дорослий птах додасть свою пісню до лісового хору.

2. Бесіда за змістом тексту

- Що в тексті вам не зрозуміло?
- Як зозуля виводить своїх пташенят?
- Доведіть, що зозулення залишається дитиною своїх рідних батьків.
- Де зимує зозулення?
- Коли прорізається голос у зозуленняти?
- Зі скількох частин складається текст?
- Про що йдеться в кожній частині?

3. Повторне слухання тексту

Педагог ще раз читає текст.

4. Складання плану тексту

Учні складають і записують план. Після завершення роботи кілька школярів зачитують складений план.

Орієнтовний план

1. У чому особливість зозулі?
2. Як поводитьсь зозулення ?
3. Коли починає співати зозулення?

5. Підготовка до написання переказу

- Пригадайте і запишіть, яким пташкам зозуля підкидає свої яєчка.

- Замініть одним словом словосполучення.

З'являється на світ – ... (*вилуплюється*).

Перебуває зиму – ... (*зимує*).

Прорізався голос – (*заспівав*).

- Доберіть до поданих слів близькі за значенням, які можна використати, щоб уникнути в переказі повторів того самого слова.

Південь – ... (*вирій, теплі краї*).

Зозуля – ... (*птаха, пташка*).

Зозуленя – ... (*пташеня, дитинча*).

- Зверніть увагу на написання поданих слів. Прокоментуйте орфограми в них.

Зозуля, зозуленя, пташненя, висиджує, прикрашатиме, з'являється, проризається, повертається.

- Усно перекажіть текст за складеним планом.

Кілька учнів переказують текст – кожний розкриває один пункт плану.

- Пригадайте правила оформлення тексту на письмі.

(Кожний пункт плану розкривається з абзацу.)

6. Записування переказу тексту в зошит

Учні записують переказ самостійно. Педагог, за потреби, надає допомогу окремим школярам.

7. Перевірка письмової роботи

Учні перечитують переказ і виправляють знайдені помилки. Кілька переказів можна заслухати, вказавши їх позитивні якості. При виявленні недоліків учитель має коректно обговорити з учнями, як слід було написати, аби уникнути помилок.

V. Підсумок уроку (2-3 хв)

- Про якого птаха ми говорили на уроці?
- Що нового для себе ви дізналися?
- Чи приносить зозуля користь природі? Чому?

– Як треба ставитися до птахів?

Додаткова інформація до уроку

- Зозуля – порівняно великий птах: довжина її тіла – 30-40 см, розмах крил – 65 см. Зозулю вважають одним з найшвидших, найспритніших і найобережніших птахів у світі.

- Білоруси називають зозулю – *зязюля*, росіяни – *кукушка*. У Болгарії її називають *кукувица*, в Німеччині – *кукук*, у Франції – *куку*. Італійці говорять на неї *куколо*, іспанці – *куко*, чехи – *кукачка*.

- Кує зозуля тільки навесні та на початку літа – від Благовіщення до Івана Купала. Це кування адресоване зовсім не людям, а зозулі-саміці, яку підкликає самець. Самки ніколи не кують, вони глухо «регочуть», або монотонно бубонять: «клі-клі-клі».

- Особливістю зозулі є те, що вона не будує власного гнізда, а підкидає яйця у гнізда інших пташок. Причому часто пташкам того виду, представники якого вигодували її саму. Коли самичка зозулі знаходить підхоже гніздо, господарі якого ненадовго відлучилися, вона викидає з нього одне яйце і відкладає натомість власне – для цього їй потрібно всього кілька секунд.

- Зозуля «роздає» своїх дітей не тому, що вона погана мати. Особливість цієї птахи в тому, що вона не відкладає всі яйця одразу, вони з'являються через тривалі проміжки часу. Коли вона відкладає останнє яйце, її перше пташеня вже вилуплюється. Якби зозуля взялася сама висиджувати яйця, її потомство було б приречене на загибель, адже неможливо одночасно вигрівати яйця і вигодовувати пташенят.

- Зозуля – справжня загроза для шкідливих комах, особливо волохатої гусені шовкопрядів, яка не смакує більшості птахів. За годину зозуля може знищити близько сотні таких гусениць. Отже, впродовж довгого липневого дня зозуля з'їдає їх понад тисячу.

- З усіх птахів зозуля першою летить у вирій і останньою повертається.

У народі кажуть, що саме зозуля зберігає ключі від вирію.

- Зозулі – гарні синоптики. Зазвичай їхнє «ку-ку» означає, що найближчим часом стоятимуть теплі, погожі дні.

Література

1. Пономарьова К.І. Зошит з розвитку мовлення «Подружися зі словом»: навч. посіб. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. / К. І. Пономарьова. – К.: Генеза, 2014. – 60 с.

2. Пономарьова К.І. Особливості розвитку мовлення учнів у початковій школі. Уроки розвитку мовлення в 1-4 класах: наук.-метод. посіб. / К. І. Пономарьова. – К.: Генеза, 2012. – 141 с.